

Середній рівень довіри до себе у майбутніх психологів характеризується нестійкістю, яка виявляється у тому, що в одних випадках особистість здатна самостійно прийняти рішення, але коли змінюються обставини, вона вже очікує підтвердження правильності свого вибору від оточуючих.

У разі невдачі в досягненні мети в одних умовах спостерігається фіксація на невдачі з наступною відмовою від вибору нових способів досягнення мети, а за сприятливих умов майбутні психологи із середнім рівнем довіри до себе можуть пробачити собі власні промахи і шукати нові способи досягнення мети. Досліджувані володіють помірною здатністю відстоювати свої кордони під тиском зовнішніх обставин.

Середній рівень довіри до себе характеризується нестійкістю і наявністю суперечностей у афективній, когнітивній, поведінковій сферах; чергування почуттів симпатії та антипатії до себе, за одних умов прийняття негативних сторін, а за інших – неприйняття.

Досліджувані, які отримали високий рівень (33%) вираження довіри до себе характеризуються здатністю до самостійного вибору і постановки цілей, побудови стратегії їх досягнення згідно зі своїми цінностями, високо оцінюють свої можливості, що в умовах невизначеності дозволяє людині відчувати себе апріорно здатною до досягнення мети. Високий рівень сформованості довіри до себе передбачає розвиток таких її компонентів, як самоцінність, самоприйняття і самоприхильність.

Підсумовуючи результати проведеного нами дослідження, можна дійти висновку про те, що у більшості студентів-психологів спостерігається переважання високого рівня автентичності, завдяки високому рівню вираження показників за шкалами «Усвідомлення», «Орієнтація на стосунки», «Поведінка», що передбачає здатність досліджуваних виявляти своє справжнє Я. Проте, переважання середнього рівня вираження об'єктивності як компоненту автентичності, свідчить про недостатньо розвинену здатність адекватно самостійно характеризувати себе, не викривлюючи самоприйняття через призму оцінок інших осіб. Такий результат може бути пов'язаний із переважанням середнього рівня розвитку довіри до себе у майбутніх психологів.

Отже, проведене емпіричне дослідження свідчить про те, що система підготовки майбутніх психологів має важливим завданням спонукати студентів до самопізнання і саморозуміння, і в такий спосіб сприяти розвитку їх самоцінності, самоприйняття і самоприхильності, активізації довіри до себе як екзистенційної умови автентичності.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмакова Н. О. Психологічні особливості довіри до себе як складової професійної культури майбутніх практичних психологів. Науковий часопис НПУ імені М.П Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. 2012. №39. С. 211–217.
2. Когуляк Н.М. Становлення автентичності особистості в період життєвої кризи: концептуальна модель. Психологія і суспільство. 2008. №1 (31). С.115-126.
3. Котух О.В. Інтегративний підхід до дослідження особливостей становлення автентичності майбутніх психологів. Актуальні проблеми психології. 2018. № 14. С. 165-174
4. Чаплак Я., Резнік В., Солійчук І. Професійна культура практичного психолога: стаття. URL: <http://yanchaplak.com/ru/professional-naya-kul-tura-prakticheskogo-psikhologa>.
5. Kernis M.H. A multicomponent conceptualization of authenticity: Theory and research. M.H.Kernis, V.M. Goldman. *Advances in Experimental Psychology*. 2006. Vol. 38. P. 283–356.
- 6.

*Топольницька Тетяна*  
*Науковий керівник: викл. Турко О. В.*

#### ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток мовленнєво-комунікативних навичок дітей є однією із головних проблем дошкільної лінгводидактики, що спричинено взаємозв'язком мовлення та спілкування: прагнучи задовольнити потребу в спілкуванні, дитина звертається до мовлення як до основного способу здійснити цю мету; включення дитини в мовленнєве спілкування з дорослими та однолітками позитивно впливає на розвиток її комунікативних потреб і мовлення. Цей

двосторонній зв'язок – основа розвитку в дошкільників мовлення та формування комунікативної компетентності в постійній мовленнєвій діяльності.

Розвиток мовлення стало предметом вивчення у працях як зарубіжних (К. Менг, К. Крафт), так і вітчизняних авторів (А. Богуш, О. Соботович, Т. Піроженко, К. Крутій).

У дошкільному віці спілкування інтенсивно розвивається і набуває різних нових форм, як у відносинах дітей із дорослими, так і в міжособистісній взаємодії дітей.

Мета статті – описати ігрову діяльність дошкільників як ефективний засіб формування культури спілкування дітей.

Культура мовлення – це володіння літературними нормами на всіх мовних рівнях, в усній та писемній формах мовлення, уміння користуватися мовно-стилістичними засобами і прийомами з урахуванням умов і цілей комунікації.

Спілкування – це багатоплановий процес розвитку контактів між людьми, породжуваний потребами спільної діяльності. Спілкування включає в себе обмін інформацією між учасниками. Друга сторона спілкування – взаємодія тих, що спілкуються, – обмін не тільки словами, а й діями, вчинками. І, нарешті, третя сторона спілкування, передбачає сприйняття один одного.

Культуру поведінки старших дошкільнят розуміємо як сукупність дій та вчинків, що мотивуються суспільно значущими цінностями й забезпечують здатність дитини виявляти потребу в діяльності, спрямованій на особистісне зростання та підтвердження очікуваних сподівань з боку рідних, близьких, старших. З огляду на це, у структурі культури поведінки старших дошкільнят виділяють емоційно-мотиваційний, когнітивний і практичний компоненти.

Мовленнєві й спілкувальні навички людина удосконалює протягом усього свідомого життя. Це невід'ємний елемент, засіб соціалізації, що становить основу функційного та комфортного співіснування з іншими людьми.

Формуючи в дитини культуру спілкування, педагог формує одночасно й культуру поведінки, позаяк етичність мовлення (лагідність, толерантність, нормативність, ввічливість) викликають і відповідні поведінкові риси.

Культура спілкування передбачає дотримання дитиною норм у спілкуванні з дорослими й однолітками, заснованих на повазі й доброзичливості, з використанням відповідного словникового запасу й правил поведінки. Крім цього, дотримання культури спілкування – це й утримання від недоречних дій, вчинків, уникнення в мовленні ненормативних форм.

Ефективним засобом формування спілкувальних навичок є гра, у якій дитина відчуває себе невимушено, природно. Дитина дошкільного віку грає завжди. Гра – це планомірна, розумова, підкорена певним правилам система поведінки. У грі розвиваються творчі, розумові здібності дитини, у грі дитина приймає рішення: як вчинити, що зробити, як виграти. За допомогою гри добре відпрацьовується вимова, активізується лексичний та граматичний матеріал, розвиваються навички аудіювання, усного мовлення.

Німецький психолог К. Гросс першим у кінці XIX ст. зробив спробу систематичного вивчення гри й назвав ігри початковою школою поведінки. Гра надає дитині можливість ознайомлення з правилами поведінки людей, що її оточують [8, с. 84].

Дослідник гри Д. Ельконін вважає, що гра соціальна за своєю природою і безпосереднім насиченням, спроектована на відображення світу дорослих. Називаючи гру «арифметикою соціальних відносин», науковець трактує її як діяльність, що виникає на певному етапі, як одну з провідних форм розвитку психічних функцій і способів пізнання дитиною світу дорослих.

Гра надзвичайно інформативна. Гра – шлях пошуку дитиною себе в колективі однолітків, вихід на соціальний досвід, культуру минулого, сьогодення й майбутнього, повторення соціальної практики, доступної розумінню [9, с. 295].

Гра має різні функції: соціальну, комунікативну, функцію самореалізації дитини в грі, діагностичну, ігротерапевтичну, розважальну, корекційну.

Виокремлюють такі типи ігор: сюжетно-рольові, будівельно-конструктивні, театралізовані, дидактичні, рухливі, народні, інтелектуальні. Загалом гри щодо формування спілкувальних умінь та навичок у дошкільників властиві такі риси:

- гра є самостійним видом розвивальної діяльності дітей дошкільного віку;

- гра дітей є найбільш вільна форма їх діяльності, у якій усвідомлюється, вивчається навколишній світ, відкривається широкий простір для особистої творчості, активності самопізнання, самовираження;

- гра – свобода саморозкриття, саморозвитку з опорою на підсвідомість, розум і творчість;

- гра – головна сфера спілкування дітей, у ній вирішуються проблеми міжособистісних стосунків, здобувається досвід взаємин людей.

Норми мовленнєвого етикету діти засвоювали в ігрових ситуаціях із діалогами, спрямованими на розвиток умінь домовлятися, запитувати співрозмовника, дотримуватися правил мовленнєвого етикету, висловлювати співчуття, відстоювати свою думку. У діалогах на запропоновані теми («У тебе в гостях подруга», «Прощання з гостем», «Ранкове привітання», «Ввічлива розмова по телефону», «Поведінка у транспорті», «Поведінка в кафе») діти вживають формули мовленнєвого етикету в ситуаціях привітання, знайомства, подяки, вибачення, прощання, компліменту, поєднують словесні форми та немовні засоби виразності (міміка, жести, рухи).

Організуючи «Бесіду в колі» доцільно разом із дітьми пригадати сюжети художніх творів, обговорити вчинки героїв українських народних казок, визначити репліки героїв, їхні характеристики тощо.

Для формування культури спілкування і культури мовлення розігрують жартівливі інсценівки за змістом художніх творів, під час яких у спільній діяльності і в реальних ситуаціях спілкування діти вільно використовують різні форми мовленнєвих висловлювань: звертання, згоду, заперечення, зустрічні запитання, прохання, дозвіл, відмову, подяку, пораду, підтвердження тощо.

Ефективними є ігри-інсценізації за змістом художніх творів, оскільки саме через цю діяльність закріплюються набуті з художніх творів мовленнєві еталони. Формування мовленнєвого спілкування дітей старшого дошкільного віку в іграх-інсценізаціях охоплює накопичення мовленнєвих еталонів із художніх творів, необхідних для формування комунікативних умінь, відтворення їх через театралізацію, а також активізацію мовленнєвого спілкування в іграх-інсценізаціях з уживанням образних літературних висловів.

Отже, важливим засобом виховання культури спілкування старших дошкільників є гра. У грі природна підміна мотивів: діти діють в іграх з бажання отримати задоволення, а результат може бути конструктивним. Гра здатна виступати засобом отримання чогось, хоча джерелом її активності є завдання, добровільно взяті на себе особистістю, ігрова творчість і дух змагання. Від оволодіння культурою спілкування в дитячому віці залежить характер майбутніх стосунків особистості з іншими людьми в навчальному, трудовому, сімейному та інших колективах. Уміння встановлювати і підтримувати доброзичливі взаємини з оточуючими свідчить про високий рівень моральної зрілості. Оскільки фундамент особистості закладається в ранньому віці, важливо спрямувати свою діяльність на формування культури спілкування у дітей дошкільного віку.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамович С. Д., Чікарьова М. Ю. Мовленнєва комунікація : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 254 с.
2. Арушанова А. Организация диалогического общения дошкольников со сверстниками. *Дошкольное воспитание*. 2001. №5. С. 51–61.
3. Біла І. Дитина відкриває навколишній світ. *Дошкільне виховання*. 2005. № 6. С. 26–28.
4. Богуш А. М. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Київ : УЗМН, 1997. 109 с.
5. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах / підручник; за ред. А. М. Богуш. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с.
6. Богуш А. М., Луцан Н. Г. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2008. 256 с.
7. Варзацька Л. О. Гра як засіб пізнання. *Початкова школа*. 1988. № 12. С. 34–35.
8. Смирнова Е.О. Детская психология. Москва : Просвещение, 2002.
9. 366 с.
10. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. Москва : Изд-во Академии пед. наук РСФСР, 1999. 495 с.